

SÖZLEŞME STATÜSÜNÜN UYGULAMA ALANI VE UYGULAMA ALANI DIŞINDA KALAN HALLER

Arş. Gör. Betül DÜRGEN*
Arş. Gör. Adem YELMEN**

ÖZET

Bu çalışmayla sözleşme statüsü tarafından idare edilen hususlar ile sözleşme statüsü dışında kalan haller Akdi Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkındaki Avrupa Topluluğu Tüzüğü (Roma I Tüzüğü), Sözleşme Dışı Borç İlişkilerine Uygulanacak Roma II Tüzüğü ve Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) kapsamında değerlendirilmiştir.

Sözleşmenin kuruluşu, borçların ifası, hasarın ve yararın intikali, sözleşmenin yorumlanması ile sözleşmeden ve haksız fiilden doğan tazminat taleplerinin sözleşme statüsüne dâhil olan konular olduğu Roma I Tüzüğü'nde belirtilmiştir. Diğer yandan ehliyet, şekil, ifa şekli ve temsil gibi konuların sözleşme statüsü kapsamında ele alınmayacağı Roma II Tüzüğü'nde bildirilmiştir. Belirtmek gerekir ki, sözleşme öncesi yapılan görüşmelerden de birtakım sorumluluklar doğabilmekte ve bu sorumluluklar sözleşme statüsü kapsamında değerlendirilmektedir. Çalışmamızda hem sözleşme statüsü kapsamında değerlendirilen haller, hem de uygulama alanı dışında kalan haller ayrıntısıyla ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: sözleşme statüsü, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk, kamu düzeni, doğrudan uygulanan normlar.

---

* İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Devletler Özel Hukuku Anabilim Dalı.

** İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalı.

APPLICATION AREA AND APPLICATION EXCLUSIONS OF CONTRACT STATUS

ABSTRACT

Matters which are governed by contract status and except for the status was evaluated with this work under Covenant on the Law Applicable to the Obligation of the European Community Regulation (Rome I Regulation), the Convention Applicable to Non-Obligation Rome II Regulation and The Code on Private International Law and Civil Procedure.

The conclusion of contract, the fulfillment of obligations, transition of damage and benefit, interpretation of the contract and tort claims arising out of the matters are included in the contract status which is indicated within the Rome I Regulation. On the other hand issues like capacity, format contracts, fulfillment form and representation will not be discussed within the context of contract status which are regulated under the Regulation II. It should be stressed that the responsibility which may arise from the interviews before the conclusion of contract is considered within contract status. In this paper, both the assessed cases within the contract status and the remaining cases outside the area of application studied in detailed.

Keywords: Contract status, obligations arising from contract negotiations, public policy, directly applicable rules.

I. GİRİŞ

Sözleşme statüsü, objektif ve sübjektif kurallardan hareketle tespit edilen, milletlerarası unsur taşıyan sözleşmelerden doğan borç ilişkisine uygulanacak hukuktur¹. Sözleşmeden doğan bütün problemlere kural

---

¹ DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Baskı, Ankara 2013, s. 300.

olarak sözleşme statüsü uygulanır²⁻³. Bununla birlikte, sözleşme statüsünün uygulama alanı dışında kalan bazı hususlar da bulunmaktadır.

- ² **EKŞİ**, Nuray, Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma Konvansiyonu, İstanbul 2004, s. 121; **DOĞAN**, Milletlerarası Özel, s. 300; **ŞANLI**, Cemal/**ESEN**, Emre/**ATAMAN**, İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2014, s. 277.
- ³ Sözleşme statüsünün tespiti hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **TEKİNALP**, Gülören, Taşıma Sözleşmesine Uygulanan Hukuk, MHB., C. 2, S. 2, Y. 1982, s. 35 vd.; **ÇAKALIR**, Yalçın, Sözleşmeye Uygulanacak Yasanın Belirlenmesinde Varsayılan İrade ve Örtülü İradenin Rolü, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan, Ankara 1986, s. 451; **TEKİNALP**, Gülören, Akdî İlişkilere Uygulanacak Hukuk: MÖHUK. m. 24 ve Zımnî Hukuk Seçimi, MHB., C. 5, S. 1, Y. 1985, s. 28 vd.; **Aynı Yazar**, Yeni Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunlarında Akdi Borç Statüsü ve Türk Kanunu, MHB., C. 8, S. 1, Y. 1988, s. 59 vd.; **ÇİLİNGİROĞLU**, Cüneyt, Devletler Özel Hukuku Alanında Borç Sözleşmelerinde Hukuk Seçimi: Subjektif Bir Bağlama Noktası Olarak Taraf İradeleri, MHB., C. 9, S. 2, Y. 1989, s. 103 vd.; **TURHAN**, Turgut, İsviçre Devletler Özel Hukuku Federal Kanununda Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk ve Türk Hukuku, AÜHF.D., C. 41, S. 1-4, Y. 1991, s. 119 vd.; **ÜSTÜNDAĞ**, Saim/**KARSLI**, Abdurrahim, Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, 2. Baskı, Ankara 1999, s. 203 vd.; **EKŞİ**, Nuray, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Konvansiyon, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, MHB., C. 17, S. 1-2, Y. 1997-1998, s. 153 vd.; **Aynı Yazar**, Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan, İstanbul 1997, s. 116 vd.; **ÖZEL**, Sibel, Sözleşmesel İlişkide MÖHUK. M. 24/II'de Öngörülen Objektif Bağlama Kuralının Mukayeseli Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, MHB., Engin Nomer'e Armağan, C. 22, S. 2, Y. 2002, s. 577 vd.; **KOCASAKAL**, Hatice Özdemir, İnternet Aracılığıyla Kurulan Uluslararası Özel Hukuk İlişkilerine Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi, Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 633 vd.; **Aynı Yazar**, Elektronik Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Hukukun ve Yetkili Mahkemenin Tespiti, İstanbul 2003, s. 1 vd.; **GÜNGÖR**, Gülin, Temel Milletlerarası Özel Hukuk Metinlerinin Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Konusunda Yakınlık Yaklaşımı, Ankara 2007, s. 21 vd.; **TÜZÜNER**, Özlem, Marka Rehni Sözleşmesi ve Uygulanacak Hukuk, İstanbul 2007, s. 1 vd.; **ÖZTÜRK**, Neva Övünç, ICSID Tahkiminde Esasa Uygulanacak Hukuk, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s. 21 vd.; **KOCA**, Sema Çörtoğlu, Danışmanlık Sözleşmesinin Esasına Uygulanacak Hukuk, GÜHF.D. C. XI, S. 1-2, Y. 2007, s. 233 vd.; **RUHİ**, Ahmet Cemal, 27.11.2007 Tarih ve 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Ankara 2009, s. 279 vd.; **SÜRAL**, Bahar Ceyda, Uluslararası Ticari Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk Olarak UNIDROID (Özel Hukukun Yeknesaklaştırılması İçin Uluslararası Enstitü) Prensipleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2008, s. 5 vd.; **TURAN**, Gamze, Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti, TBB.D., S. 77, Y. 2008, s. 88 vd.; **TARMAN**, 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılık Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk

Bu kapsamda aşağıda gerek sözleşme statüsünün uygulama alanı ve gerekse uygulama alanı dışında kalan haller ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

II. SÖZLEŞME STATÜSÜNÜN UYGULAMA ALANI

A. Genel Olarak

Sözleşme statüsünün uygulama alanını ihtiva eden temel düzenleme, 1980 tarihli Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma Konvansiyonu'nda yer almaktaydı. Ancak 2008 yılında 1980 tarihli Roma Konvansiyonu yerine, Akdî Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkındaki Avrupa Topluluğu Tüzüğü (Roma I - 592/2008 EC) kabul edilmiştir⁴. 17.12.2009 tarihinden itibaren imzalanan sözleşmelere, Danimarka dışında AB'ye üye tüm ülkeler açısından Roma I Tüzüğü uygulanmaktadır⁵. Konvansiyon'un 10. maddesine göre, taraflarca seçilen hukuk, özellikle sözleşmenin yorumuna, yerine getirilmesine, zararın değerlendirilmesi de dâhil mahkemenin usul hukuku izin verdiği ölçüde sözleşmenin ihlâlinin sonuçlarına, borcun sona erme sebeplerine ve sözleşmenin hükümsüzlüğünün sonuçlarına ve zamanaşımına⁶ uygulanır⁷. Bu hüküm, Roma I Tüzüğü m. 12'de aynen

---

Seçimi, BATİDER., C. XXVI, S. 1, Y. 2010, s. 143 vd.; Aynı Yazar, Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, AÜHFD., C. 59, S. 3, Y. 2010, s. 521 vd.; DEMİRKOL, Berk, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010 s. 12 vd.; CANYAŞ, F. Ashı Bayata; Roma I Tüzüğü ile Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Örtülü Hukuk Seçimi, HHFD., 1(1), 2011, s. 110 vd.; TEKİNALP, Gülören, Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, İstanbul 2011, s. 350 vd.; EKŞİ, Nuray, Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, İstanbul 2012, s. 13 vd.; ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, B. Bahadır, Milletlerarası Özel Hukuk, 13. Baskı, İstanbul 2014, s. 317 vd.

⁴ TARMAN, Zeynep Derya, Akdî Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma I Tüzüğü, BATİDER., C. XXV, S. 2, Y. 2009, s. 299.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. TARMAN, s. 299 vd; Aynı Yazar, s. 144-145.

⁶ Yargıtay da bir kararında; "MÖHUK.nun 8. maddesine göre, zamanaşımı, hukuki işlem ve ilişkinin esasına uygulanan hukuka tabidir." ifadesine yer vermiştir. Bkz. 8. HD., T. 21.6.2012, E. 2012/5781, K. 2012/5961, (KBİBB). Aynı doğrultuda diğer kararlar için bkz. 11. HD., T. 15.6.1990, E. 1990/3552, K. 1990/4774; 11. HD., T. 28.5.1998, E.

korunmuştur⁸. Yine Konvansiyon'un 8. maddesinde sözleşmenin kuruluşu ve geçerliğinin de, sözleşmenin esasını idare edecek hukuka tâbi olduğu ifade edilmiştir⁹. Bu hüküm de Roma I Tüzüğü m. 10'da aynen yer almaktadır¹⁰. Ayrıca Roma I Tüzüğü m. 18/I'e göre, ispat yükü ve kanunî karineler, usule değil de maddî hukuka ait hususlar olduğu için, bunlar da sözleşme statüsüne tâbidir¹¹. Bunların yanında, Sözleşme Dışı Borç İlişkilerine Uygulanacak Roma II Tüzüğü m. 2'de sözleşme öncesi görüşmelerden doğan sorumluluğun da sözleşme statüsüne kapsamında değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır¹². Aşağıda bunların bir kısmı ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

B. Sözleşme Görüşmelerinden Doğan Sorumluluk (*Culpa In Contrahendo* Sorumluluğu)

Sözleşme görüşmelerinde, taraflardan birinin kusurlu davranışı sonucu sözleşme kurulamayabilir ve geçersiz hâle gelebilir. İşte bu aşamada uğranılan zararın tazmini meselesi, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğun (*culpa in contrahendo* sorumluluğunun) konusudur¹³. Milletlerarası unsur taşıyan borç ilişkilerinde, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğun, kural olarak sözleşme statüsüne tâbi olduğu kabul edilmektedir¹⁴. Nitekim aynı sonuç, Sözleşme Dışı Borç İlişkilerine

---

1998/383, K. 1998/3945; 19. HD., T. 17.5.2002, E. 2001/6649, K. 2002/3760; 4. HD., T. 13.2.2004, E. 2003/10163, K. 2004/1408, (KBİBB).

⁷ **EKŞİ**, Roma Konvansiyonu, s. 121; **TEKİNALP**, Bağlama Kuralları, s. 370-371; **KOCA**, s. 252.

⁸ **TARMAN**, Tüzük, s. 329.

⁹ **EKŞİ**, Roma Konvansiyonu, s. 122.

¹⁰ **TARMAN**, Tüzük, s. 326.

¹¹ **EKŞİ**, İş Sözleşmeleri, s. 130; **TARMAN**, Tüzük, s. 329.

¹² **DOĞAN**, Milletlerarası Özel, s. 305.

¹³ Sözleşme öncesi görüşmelerden sorumluluk hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **DEMİRCİOĞLU**, Huriye Reyhan, Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk (*Culpa In Contrahendo* Sorumluluğu), Ankara 2009, s. 37 vd.

¹⁴ **AKINCI**, Ziya, Tarafların Yetkili Hukuku Belirlememeleri Durumunda Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, Ankara 1992, s. 59; **TİRYAKIOĞLU**, Bilgin, Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara 1996, s. 48; **DOĞAN**, Milletlerarası Özel, s. 305.

Uygulanacak Roma II Tüzüğü'nde de yer almaktadır¹⁵. Gerçekten de Tüzük'ün 2. maddesinde, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk, sözleşmeden doğan borç ilişkileri kapsamında kabul edilmiştir. Ayrıca Tüzük'ün 12. maddesinde de, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğun, sözleşmenin kurulmasından bağımsız olarak sözleşme statüsüne tâbi olması gerektiği hükme bağlanmıştır.

Avrupa Birliği içerisinde, zararlara neden olan haksız fiil ya da sözleşmeye kaynaklık eden normların çatışması ile ilgili bazı kurallar *culpa in contrahendo* kapsamında, özellikle en tartışmalı konulara, açıklık getirilmesi için yasalaştırıldı. Ne var ki, maalesef görüleceği üzere, sonuçlar çelişmektedir. Örneğin, Roma I Tüzüğü- sözleşmeden doğan borçlara uygulanacak hukuk bakımından- tartışmayı şu şekilde çözmeyi denemiştir:

“Sözleşmenin akdedilmesi görüşmeleri öncesi doğan borç ilişkileri EC no 864/2007 Tüzüğü'nün 12. maddesinde yorumlanmıştır. Bu tür borçlar bu bakımdan bu tüzüğün alan dışında tutulmaktadır.”

Diğer taraftan, atıf yapılan Roma II Tüzüğü'nün – Sözleşme dışı borçlara uygulanacak hukuk- madde 12'de şöyle belirtmektedir¹⁶:

Culpa in Contrahendo: Bir sözleşmenin akdedilmesi görüşmelerinden önce sözleşme dışı borçlara uygulanacak hukuk, sözleşmenin fiili olarak kurulup kurulmadığına bakılmaksızın sözleşmenin uygulandığı veya imzalanarak geçerli olacağı yer hukuku olmalıdır.

Oysa haksız fiiller bakımından, sözleşme kurulmamışsa ve dolayısıyla sözleşme statüsü tespit edilemiyorsa, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluğa haksız fiillere ilişkin genel kural uygulama alanı bulur¹⁷. Böylece MÖHUK. m. 34 uyarınca, haksız fiillerden doğan borçlar, kural olarak haksız fiilin işlendiği yer hukukuna

---

¹⁵ DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 305.

¹⁶ Vladimir Monsalve-Caballero, **The Legal and Historical Panorama of Culpa in Contrahendo at Contractual Negotiations: An Approach from European and Latin American Laws**, revista de derecho, universidad del norte, 39: 126-148, 2013, ISSN: 0121-8697 (impreso) • ISSN: 2154-9355 (online), s. 141.

¹⁷ DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 306.

tâbidir. Bu husus Yargıtay'ın bir kararına da yansımıştır. Gerçekten de Yüksek Mahkeme'nin söz konusu kararına göre; "*Milletlerarası hukuk mevzuatı gereğince haksız fiile ilişkin davalara bakma yetkisi fiilin gerçekleştiği ülke mahkemelerindedir.*"¹⁸ Yine Akit Dışı Borçlara Uygulanacak Hukuk Hakkındaki Roma II Tüzüğü m. 4/I'e göre de, haksız fiiller hakkında, onun meydana geldiği yer hukuku uygulanır¹⁹. Bununla birlikte, söz konusu maddenin ikinci fıkrasına göre, zarar gören ile zarar verenin mutad meskenleri aynı devlette bulunuyorsa, o devletin hukuku haksız fiile uygulanmalıdır²⁰.

C. Sözleşmenin Kurulması

Sözleşme, kural olarak tarafların karşılıklı ve birbirine uygun iradelerini birbirlerine açıklamalarıyla kurulur. Sözleşmenin kuruluşu, gerek hazırlar arasında ve gerekse hazır olmayanlar arasında olsun, kural olarak sözleşme statüsüne tâbidir²¹. Konvansiyon'da bu konu maddî geçerlik başlığı altında 8. maddede düzenlenmişti. Söz konusu madde, sözleşmenin şekli geçerliğine ilişkin olmayıp, onun kuruluşu ile ilgilidir²². Konvansiyon'un bu maddesi aynı şekliyle korunarak Tüzük m. 10'da yer almıştır²³.

Sözleşmenin kuruluşunun, onun esasına uygulanacak hukuka tâbi olmasının bir istisnası söz konusudur. Gerçekten de, MÖHUK. m. 32/II'de bu hususa yönelik bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre, taraflardan birinin davranışının hukukî neticelerinin sözleşme statüsüne tâbi olması adil sonuçlar doğurmuyor ise, bu durumda, rızası olmayan tarafın itirazda bulunması halinde, onun mutad meskeni hukukunun uygulanması gündeme gelir. Konvansiyon'un 8/II. maddesinde de aynı

¹⁸ 11. HD., T. 5.2.2007, E. 2005/13470, K. 2007/1321, (KBİBB).

¹⁹ **TANRIBİLİR**, Feriha Bilge, Akit Dışı Borçlara Uygulanacak Hukuka İlişkin Tüzükte (Roma II) Ürün Sorumluluğu, GÜHFD., C. XIV, S. 2, Y. 2010, s. 126.

²⁰ **TANRIBİLİR**, s. 126.

²¹ **AKINCI**, s. 57-58; **TİRYAKIOĞLU**, s. 44; **DOĞAN**, Vahit, İş Akdinden Doğan Kanunlar İhtilafı Alanında Bağlama Kuralının ve Sınırlarının Tespiti, Ankara 1996, s. 125; **EKŞİ**, Roma Konvansiyonu, s. 122; **DOĞAN**, Milletlerarası Özel, s. 302.

²² **EKŞİ**, Roma Konvansiyonu, s. 122.

²³ **TARMAN**, Tüzük, s. 326.

doğrultuda bir düzenleme bulunmaktaydı²⁴ ve Tüzük m. 10/II'de de söz konusu hükme yer verilmiştir.

D. Sözleşmenin Geçerliliği

Milletlerarası unsur taşıyan sözleşmelerden doğan borç ilişkilerinde iki farklı sözleşmeden söz edilmektedir²⁵. Bunlardan ilki, tarafların hukuk seçimi yaptıkları sözleşmedir. Diğeri ise, taraflar arasındaki borç doğuran asıl sözleşmedir. Dolayısıyla hukuk seçimini ihtiva eden hüküm (sözleşme), asıl sözleşmeden bağımsız değerlendirilmektedir. Bu bakımdan, kural olarak, bu sözleşmelerden birinin geçersizliği diğeri etkilemez²⁶. Bu sebeple, her bir sözleşmenin geçerliliği, diğeriinden bağımsız olarak değerlendirilir. Sözleşmenin maddî geçerliliğine ilişkin MÖHUK. m. 32/I'e göre, "*Sözleşmeden doğan ilişkinin veya bir hükmünün varlığı ve maddî geçerliliği, sözleşmenin geçerli olması hâlinde hangi hukuk uygulanacaksa o hukuka tâbidir.*" Görüldüğü üzere, sözleşmenin maddî geçerliliği, sözleşme statüsüne tâbidir. Konvansiyon'un 8. maddesinde de, aynı doğrultuda düzenleme yer almaktaydı. Nitekim Roma I Tüzüğü m. 10'da da bu düzenleme muhafaza edilmiştir. Yine yanılma, aldatma ve korkutma gibi iradeyi sakatlayan haller ile aşırı yararlanma (gabin)²⁷ da, sözleşmenin esasına ilişkin olduğundan sözleşme statüsüne tâbidir²⁸.

Sözleşmenin şekli geçerliliği ise MÖHUK. m. 7'de ele alınmıştır. Buna göre sözleşmeler, yapıldıkları ülke hukukunun veya o hukukî işlemin esası hakkında yetkili olan hukukun maddî hukuk hükümlerinin öngördüğü şekle uygun olarak yapılabilir. Şekli geçerlilik, Konvansiyon'un 9. maddesine göre de, sözleşme statüsüne veya sözleşmenin yapıldığı yer hukukuna tâbi idi²⁹. Aynı düzenleme Roma I

---

²⁴ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 124.

²⁵ DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 301.

²⁶ DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 301.

²⁷ TİRYAKİOĞLU, s. 47.

²⁸ AKINCI, s. 58; TİRYAKİOĞLU, s. 47; DOĞAN, Bağlama Kuralı, s. 125; EKŞİ, İş Sözleşmeleri, s. 129; Aynı Yazar, Roma Konvansiyonu, s. 123; KOCASAKAL, Elektronik Sözleşmeler, s. 147.

²⁹ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 130.

Tüzüğü m. 11’de yer almaktadır³⁰. Görüldüğü üzere, sözleşmenin şekli geçerliliği, seçimlik olarak düzenlenmiştir. Böylece, bir hukukî işlem, yapıldığı yer hukukunun veya sözleşme statüsünün şekil kurallarına uygun olarak yapılmış ise şekil açısından geçerlidir³¹. Bu husus Yargıtay kararlarına da yansımıştır. Gerçekten de Yüksek Mahkeme’nin bir kararına göre; “*Hukuki işlemler, yapıldıkları ülke hukukunun veya o hukuki işlemin esası hakkında yetkili olan hukukun maddi hukuk hükümlerinin öngördüğü şekle uygun olarak yapılabilir*”³². Böyle bir esnek sistemin getirilmesinin amacı, tarafların ummadıkları bir şekli eksiklik sebebiyle sözleşmenin geçersiz olmasının önüne geçilmek istenmesidir³³.

E. Sözleşmenin Yorumu

Yorum, sözlüklerde genellikle bir metin, olay veya konuşma hakkında belli bir görüşe göre yapılan açıklamadır³⁴. Hukukî anlamda yorum ise, bir belgedeki ifadenin açıklanması, belirlenmesidir³⁵. Buradan hareketle, “*yorumlamak*”, kelime olarak; “*bir manaya yormak, açıklayıcı mana vermek, tabir etmek*”³⁶, “*yazıların manalarını açıklamak ve tespit etmek*”³⁷, “*bir işin esasını ortaya çıkarmak*”³⁸ anlamlarına gelen bir

³⁰ TARMAN, Tüzük, s. 328.

³¹ DOĞAN, Bağlama Kuralı, s. 124; KOCASAKAL, İnternet, s. 639; EKŞİ, Sigorta Sözleşmeleri, s. 32; ŞANLI/ESEN/FİGANMEŞE, s. 278.

³² 2. HD., T. 6.11.2008, E. 2008/13740, K. 2008/14696, (KBİBB). Aynı doğrultuda diğer kararlar için bkz. 2. HD., T. 2.6.2009, E. 2008/4290, K. 2009/10608; 2. HD., T. 29.9.1992, E. 1992/7372, K. 1992/8705; 13. HD., T. 12.10.1993, E. 1993/5631, K. 1993/7554, (KBİBB).

³³ EKŞİ, İş Sözleşmeleri, s. 130; Aynı Yazar, Roma Konvansiyonu, s. 131; TARMAN, Tüzük, s. 328.

³⁴ AYVERDİ, İlhan, Misalli Büyük Türkçe Sözlük, C. 3, İstanbul 2006, s. 3438.

³⁵ YILMAZ, Ejder, Hukuk Sözlüğü, 10. Baskı, Ankara 2011, s. 1510. Savigny, yorumu, ölü harflere yerleştirilen canlı düşüncelerin kendi düşüncelerimiz önünde yeniden hayat bulması olarak ifade etmektedir. Bu konuda ayrıntılı bilgi için bkz. ERGÜNE, Mehmet Serkan, Vasiyetnamenin Yorumu, İstanbul 2011, s. 3 vd.

³⁶ DOĞAN, D. Mehmet; Büyük Türkçe Sözlük, Ankara 2009, s. 1151.

³⁷ ÖZCAN, Hüseyin; Ansiklopedik Hukuk Sözlüğü, Ankara 1975, s. 721.

³⁸ OFTİNGER, Karl/JEANPRETRE, Raymond, (Çev: Kemal DAYINDARLI), Borçlar Kanununun Genel Kısımına İlişkin Federal Mahkeme İçtihatları, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara 1990, s. 59.

kavramdır. Yorum, hukukî işlemleri, bir müzik parçasını, bir romanı veya şiiri, bir tarihî olayı, hatta bir kelimeyi anlamlandırır. Bunlara anlam vermeye, hayat vermeye yönelik zihnî faaliyetlerin tümü yorumdur³⁹. Hukukî işlemin yorumu ise, onun tam olarak ne anlama geldiğini ve hukukî sonuçlarını belirlemek için yapılan inceleme ve zihnî çalışmaların tümüdür⁴⁰. Milletlerarası unsur taşıyan sözleşmelerde, tarafların iradelerini açık bir şekilde ifade etmemiş olmaları mümkündür. Buna sözleşmelerde genel işlem şartlarının kullanılmış olması da sebep olabilir⁴¹. Bu durumlarda, sözleşmenin ilgili hükmünün lafzından sonuç elde edilemeyeceğinden, tarafların gerçek amacının araştırılması ve tespiti gerekir⁴². İşte yapılacak bu yorum faaliyetinin, sözleşme statüsüne tâbi olduğu kabul edilmektedir⁴³. Nitekim bu husus, Konvansiyon'un 10. maddesinde belirtilmişti. Aynı düzenleme Roma I Tüzüğü m. 12'de de yer almaktadır.

F. Sözleşmenin İfası

Sözleşmenin ifası, Konvansiyon m. 10/I-b'ye göre, ifa usulü ve eksik ifa halinde yapılacak işlemler dışında sözleşme statüsüne tâbi idi⁴⁴. Söz konusu düzenleme Roma I Tüzüğü m. 12'de aynen korunmuştur. Bu kapsamda sözleşme statüsü, sözleşmenin üçüncü şahıs tarafından ifa edilip edilmeyeceği, ifa zamanı ve yeri, seçimlik borçların, para borçlarının veya karşılıklı edimlerin ifası gibi meseleler hakkında uygulama alanı bulur⁴⁵. Konvansiyon'da, sözleşmenin ifa usulü ve eksik ifası ise, sözleşme statüsü dışında bırakılmıştı. Bu hüküm Roma I Tüzüğü

³⁹ **AKYOL**, Şener; *Sözleşmenin Yorumu*, İstanbul 2010, s. 1. Bir müzik parçasının yorumu denilince, onun seslendirilmesi, seslendirmede ona verilen ruh ve ahenk anlaşılır. **AKYOL**, s. 1.

⁴⁰ **AKYOL**, s. 1.

⁴¹ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. **YELMEN**, Adem, *Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel İşlem Şartları*, Ankara 2014, s. 74 vd.

⁴² **EKŞİ**, Roma Konvansiyonu, s. 125.

⁴³ **AKINCI**, s. 60; **TİRYAKIOĞLU**, s. 59; **EKŞİ**, Roma Konvansiyonu, s. 125.

⁴⁴ **EKŞİ**, Roma Konvansiyonu, s. 127.

⁴⁵ **TİRYAKIOĞLU**, s. 53; **EKŞİ**, Roma Konvansiyonu, s. 127.

m. 12/II'de de yer almaktadır. Bu durumda ifa yeri hukuku, ifa usulüne ve eksik ifanın sonuçlarına uygulanır (m. 10/II)⁴⁶.

G. Sözleşmenin Sona Erme Sebepleri

Sözleşmenin sona ermesi de, kural olarak sözleşme statüsüne tâbidir⁴⁷. Çünkü sona ermeye ilişkin sebepler ve sona ermenin alacağı bağlı fer'î hakları sona erdirip erdirmeyeceğine ilişkin meseleler, borcun esasını ilgilendirir⁴⁸. Bu kapsamda sözleşmede kararlaştırılan borç, ifa dışında farklı sebeplerle de sona erebilir. İşte Konvansiyon'a göre, borcu hangi sebeplerin, hangi şartlarda ve ne zaman sona erdireceği sözleşme statüsüne tâbi idi (m. 10/I-d)⁴⁹. Bu durum Roma I Tüzüğü'nde de (m. 12) yer almaktadır.

H. Sözleşmenin İhlâlinin Sonuçları

Sözleşmenin ihlâlinin sonuçları, Konvansiyon'a göre, hâkimin hukukunun usul kurallarının verdiği yetkiler içinde, zararın değerlendirilmesi de dâhil olmak üzere sözleşme statüsüne tâbi idi (m.10/I-c)⁵⁰. Roma I Tüzüğü'nde de (m. 12) aynı düzenleme yer almaktadır. Sözleşmenin ihlâlinin sonuçları, onu ihlâl edenin sorumluluğunu ve sözleşmenin ihlâli durumunda karşı tarafın hak ve yetkilerini kapsamaktadır⁵¹.

İ. Sözleşmenin Hükümsüzlüğünün Sonuçları

Konvansiyon'a göre, sözleşmenin hükümsüzlüğünün sonuçları da sözleşme statüsüne tâbi idi (m. 10/I-e)⁵². Aynı düzenleme Roma I Tüzüğü'nde de (m. 12) muhafaza edilmiştir. Böylece sözleşmenin hükümsüzlüğü gündeme geldiğinde, tarafların edimlerinin ve bunların semerelerinin iadesi, faiz ve tazminat meseleleri sözleşme statüsüne göre çözüme kavuşturulur⁵³.

⁴⁶ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 127.

⁴⁷ AKINCI, s. 61; TİRYAKIOĞLU, s. 61; DOĞAN, Bağlama Kuralı, s. 128.

⁴⁸ TİRYAKIOĞLU, s. 61.

⁴⁹ AKINCI, s. 61 vd.; EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 127.

⁵⁰ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 128.

⁵¹ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 128.

⁵² EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 128.

⁵³ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 128-129.

III. SÖZLEŞME STATÜSÜNÜN UYGULAMA ALANI DIŞINDA KALAN HALLER

Roma I Tüzüğü m. 12’de ehliyet, (seçimlik olan) şekil, sözleşmenin ifası ve eksik ifa halinde yapılacak işlemler sözleşme statüsü kapsamı dışında bırakılmıştır⁵⁴. Yine Roma I Tüzüğü m. 18/II’ye göre, ispat araçlarının neler olduğu, bunların kabul edilebilirliği, delillerin ikamesi, hangi delillerin kesin delil olduğu, tanıkların dinlenmesi, delillerin ispat gücü ve yargılamanın nasıl yapılacağı gibi hususlar hâkimin hukukuna veya m. 11 çerçevesinde işlemi geçerli kılan hukuka tâbidir⁵⁵. Ayrıca sözleşmenin ifasındaki pratik zaruretler ve koruma tedbirleri de zaman zaman sözleşme statüsünün dışında kalabilmektedir. Bunların yanında kamu düzeni ve doğrudan uygulanan kurallar meseleleri de sözleşme statüsünün uygulanmasını engelleyebilmektedir. Aşağıda bunlar ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

A. Genel Konular

1. Ehliyet

Ehliyet, kural olarak sözleşme statüsü kapsamı dışında tutulmuştur⁵⁶. Bunun sonucu olarak, her üye devletin mahkemesi, ehliyet konusunda kendi mevzuatını uygular⁵⁷. Nitekim MÖHUK. m. 9/I’e göre de, hak ve fiil ehliyeti, ilgilinin millî hukukuna tâbidir. Bu husus Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun bir kararına da yansımıştır. Gerçekten de söz konusu karara göre, “*yabancı unsurlu hukuki ilişkilerde hak ehliyeti 2675 sayılı Kanunla düzenlenmiştir. Hak ve fiil ehliyeti ilgilinin milli hukukuna tabidir.*”⁵⁸ Bununla birlikte gerçek kişilerin ehliyeti, Konvansiyon

⁵⁴ TARMAN, Tüzük, s. 329.

⁵⁵ TEKİNALP, Bağlama Kuralları, s. 440; TARMAN, Tüzük, s. 329.

⁵⁶ AKINCI, s. 52; TİRYAKIOĞLU, s. 66-67; DOĞAN, Bağlama Kuralı, s. 121-122; EKŞİ, İş Sözleşmeleri, s. 131; SARGIN, Fügen, Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticarî Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Ankara 2002, s. 208; EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 139.

⁵⁷ AKINCI, s. 52-53; KOCASAKAL, Elektronik Sözleşmeler, s. 146; EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 139; ÇELİKEL/ERDEM, s. 343.

⁵⁸ HGK., T. 10.2.1993, E. 1992/2-717, K. 1993/39, (KBİBB). Aynı doğrultuda diğer kararlar için bkz. 11. HD., T. 29.12.1988, E. 1988/2779, K. 1998/8004; 4. HD., T. 13.10.1959, E. 1959/6346, K. 1959/7158; 18. HD., T. 10.09.1997, E. 1997/7313, K.

kapsamından tamamen çıkarılmamıştı. Nitekim Konvansiyon'un 11. maddesinde konu ile ilgili bir düzenleme yer almaktaydı. Bu hüküm Roma I Tüzüğü m. 13'de de aynen korunmuştur⁵⁹. Buna göre, aynı ülkede bulunan taraflar arasında kurulan sözleşmelerde, bu ülke hukukuna göre ehliyet sahibi olan tarafın diğer bir ülke hukukuna göre ehliyetsiz olduğunun ileri sürülebilmesi, karşı tarafın sözleşme yapılırken onun ehliyetsiz olduğunu bilmesi veya kendi ihmali sonucunda anlamaması şartına bağlıdır⁶⁰.

Hak ve fiil ehliyetinde kural, ilgilinin millî hukuku olmasına rağmen, bu hususun bir istisnası bulunmaktadır. Gerçekten de MÖHUK. m. 9/II'ye göre, millî hukukuna göre ehliyetsiz olan bir kişi, işlemin yapıldığı ülke hukukuna göre ehil ise yaptığı hukukî işlemle bağlıdır. Yargıtay da bu hususa bir kararında yer vermiştir. Söz konusu karara göre, *"Millî kanun veya bu kanunun yollamada bulunduğu başka bir devlet kanununun ehil saymadığı bir kimse poliçenin imzalandığı memleket kanununa göre ehilse poliçeden sorumlu olur. Öncelikle poliçenin düzenlendiği veya imzalandığı ve imzacıyı ehil sayan yer kanunu uygulanır"*⁶¹.

2. Sözleşmenin İfa Usulü ve Eksik İfasında Yapılacak İşlemler

Konvansiyon m. 10/II'de, sözleşmenin ifa usulü ve eksik ifası durumunda yapılacak işlemler, ifanın yapıldığı yer hukukuna tâbi tutulmuştur⁶². Aynı hüküm Roma I Tüzüğü m. 12/II'de de yer almaktadır⁶³. İfa usulünün anlamı, hâkim tarafından kendi hukukuna göre tayin edilir⁶⁴. Bununla birlikte, ifa usulü kavramının kapsamına genellikle malların ölçülmesi, tartılması, alıcı tarafından kontrol edilmesi, incelenmesi, mallar

1997/7500, (SAKMAR, Ata/EKŞİ, Nuray/YILMAZ, İlhan, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Mahkeme Kararları, İstanbul 2001, s. 51 vd.

⁵⁹ TARMAN, Tüzük, s. 329

⁶⁰ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 139.

⁶¹ 12. HD., T. 9.3.2010, E. 2009/23883, K. 2010/5503, (KBİBB).

⁶² EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 139.

⁶³ TARMAN, Tüzük, s. 330.

⁶⁴ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 139.

alıcı tarafından teslim alınmazsa yapılacak olan işlemler ve ifa zamanında ödenecek paranın hangi şekilde hazır edileceği konuları girmektedir⁶⁵.

3. Sözleşmenin İfasındaki Pratik Zaruretler ve Koruma Tedbirleri

Sözleşmenin ifası aşamasında ortaya çıkabilecek pratik zaruretlere sözleşme statüsünün uygulanması birtakım sorunlara sebep olabilir. Meselâ, sözleşmede öngörülen ifa zamanı, ifanın yapıldığı ülkede tatil gününe denk geliyor olabilir⁶⁶. Bu durumda, ifa, gerçekleştiği yer hukukunun öngördüğü kurallara uygun yapılmışsa, sözleşme statüsüne uygun olmasa dahi geçerli kabul edilmektedir⁶⁷. MÖHUK. m. 33'de de konu ile ilgili bir düzenleme yer almaktadır. Buna göre: *“İfa sırasında gerçekleştirilen fiil ve işlemler ile malların korunmasına ilişkin tedbirler konusunda bu işlem veya fillerin yapıldığı veya tedbirin alındığı ülke hukuku dikkate alınır”*. Görüldüğü üzere, ifa sırasında gerçekleştirilen işlem ve filler, yapıldığı ülke hukukuna tâbi tutulmuştur.

MÖHUK. m. 33'de sözü edilen diğer bir husus da koruma tedbirleridir. Sözleşme konusu edimin ifasına kadar birtakım tehlikeler gündeme gelebilir. Bunların önüne geçilmesi için de bazı koruma tedbirlerinin alınması gereği hâsıl olmaktadır. Sözleşme konusu malların korunmasına hizmet eden tedbirlerin alınması, gecikmesinde sakınca olan hallerde mecburidir⁶⁸. Bu gibi hallerde, sözleşme statüsünde yer alan koruma tedbirlerinin araştırılması zaman kaybına sebebiyet verebilir. Bu durumda ise, tedbirden beklenecek fayda sağlanmaz⁶⁹. Dolayısıyla hâkim, somut olayın özelliklerini dikkate alarak, sözleşme statüsündeki hükümler yerine kendi hukukunu uygulayarak gerekli tedbirleri alır⁷⁰. Nitekim Roma I Tüzüğü m. 12/II'de de, malların korunmasına ilişkin tedbirler

⁶⁵ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 139; TARMAN, Tüzük, s. 330.

⁶⁶ DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 309.

⁶⁷ TEKİNALP, Bağlama Kuralları, s. 382; DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 309.

⁶⁸ DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 309.

⁶⁹ DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 309.

⁷⁰ TEKİNALP, Bağlama Kuralları, s. 382-383; DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 309.

konusunda, tedbirin alındığı ülke hukukunun dikkate alınacağı hükme bağlanmıştır⁷¹.

B. Sözleşme Statüsünün Uygulanmasını Engelleyen Durumlar

Sözleşme statüsünün uygulanmasını engelleyen durumlar, kamu düzeni ve doğrudan uygulanan normlar olmak üzere temelde iki başlık altında ele alınmıştır. Bunlar aşağıda ayrıntılı olarak incelenmiştir.

1. Kamu Düzeni

Yabancılik unsuru taşıyan hukukî ilişkilere uygulanacak hukuk, kural olarak kanunlar ihtilafının gösterdiği hukuktur⁷². Bununla birlikte, kamu düzeni, milletlerarası özel hukukta, yabancı hukukun uygulanmasını engelleyen bir etkiye sahiptir⁷³. Nitekim MÖHUK m. 5'e göre, yetkili yabancı hukukun belirli bir olaya uygulanan hükmünün Türk kamu düzenine açıkça aykırı olması hâlinde, bu hüküm uygulanmaz; gerekli görülen hâllerde, Türk hukuku uygulanır. Bu husus Yargıtay kararlarına da yansımıştır. Gerçekten de Yüksek Mahkeme'nin bir kararında, *"Davanın görüldüğü mahkemenin bulunduğu memleketin kamu düzenine ve amir hükümlerine aykırı yabancı hukukun uygulanmayacağı genellikle kabul edilmektedir"*, ifadelerine yer verilmiştir⁷⁴. Yine Yüksek Mahkemenin diğer bir kararında da, *"Türk kamu düzenine aykırılık olması durumunda Türk hukuku uygulanır"*, ifadelerine yer verilmiştir⁷⁵. Kamu düzenin söz konusu niteliği, Konvansiyon'da da özel olarak düzenlenmişti. Gerçekten de 16. maddeye göre, Konvansiyon'daki kanunlar ihtilafı kurallarının gösterdiği hukuk, mahkemenin kamu

⁷¹ TARMAN, Tüzük, s. 330.

⁷² EKŞİ, İş Sözleşmeleri, s. 133-134; Aynı Yazar, Roma Konvansiyonu, s. 144.

⁷³ AKINCI, s. 54; TIRYAKIOĞLU, s. 76; DOĞAN, Bağlama Kuralı, s. 130; EKŞİ, İş Sözleşmeleri, s. 133; SARGIN, s. 149; RUHİ, s. 43; EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 144; KOCASAKAL, İnternet, s. 640-641; Aynı Yazar, Elektronik Sözleşmeler, s. 145; ÇELİKEL/ERDEM, s. 344.

⁷⁴ 11. HD., T. 05.04.1979, E. 1979/1512, K. 1979/1798, karar metni için bkz. ÜSTÜNDAĞ/KARSLI, s. 206.

⁷⁵ 8. HD., T. 26.05.2011, E. 2010/5330, K. 2011/3103, (KBİBB). Aynı doğrultuda diğer kararlar için bkz. 9. HD., T. 6.7.1992, E. 1992/1621, K. 1992/7890; 2. HD., T. 2.2.1994, E. 1993/11964, K. 1994/1059; 18. HD., T. 25.2.1997, E. 1997/288, K. 1997/1496; 2. HD., T. 30.6.1999, E. 1999/5858, K. 1999/7609, (KBİBB).

düzenine açıkça aykırı ise uygulanmaz⁷⁶. Bu durumda kural olarak hâkim, kendi hukukunu uygular⁷⁷. Kamu düzenin uygulanmasındaki temel amaç, maddî hukuk adaletinin sağlanmasıdır⁷⁸. Kamu düzeninin dikkate alınması, taraflardan birinin bunu ileri sürmesine bağlı değildir⁷⁹. Hâkim, kamu düzenini re'sen dikkate almak mecburiyetindedir⁸⁰.

2. Doğrudan Uygulanan Normlar

a) Genel Olarak

Konvansiyon'da, doğrudan uygulanan normlarla ilgili birçok düzenleme yer almaktaydı. Gerçekten de, hukuk seçimi serbestisinin sınırlanması olarak m. 3/III⁸¹, tüketici sözleşmeleri açısından m. 5/II⁸², şahsî hizmet sözleşmeleri için m. 6/I⁸³, taşınmaz mallar üzerindeki aynı hakka veya kullanım hakkına ilişkin sözleşmelerin şekli geçerliliği açısından m. 9/VI⁸⁴ da ilgili hükümler bulunmaktaydı. Bunların yanında, doğrudan uygulanan normlarla ilgili 7. maddede genel bir düzenleme öngörülmüştü⁸⁵. Bunlarla birlikte Konvansiyon'da doğrudan uygulanan

⁷⁶ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 144.

⁷⁷ AKINCI, s. 55; EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 147.

⁷⁸ AKINCI, s. 54; TİRYAKIOĞLU, s. 78; DOĞAN, Bağlama Kuralı, s. 130.

⁷⁹ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 144.

⁸⁰ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 144.

⁸¹ Konvansiyon m.3/III; “Taraflarca yabancı bir hukukun seçilmesi, yabancı bir mahkemenin seçimi ile tamamlansın veya tamamlanmasın, seçim zamanında sözleşme ilişkisiyle ilgili diğer bütün unsurların bağlantılı olduğu ülkenin, anlaşmayla kendilerinden kaçınılamayacak hukuk kurallarının uygulanmasını engelleyemez”. Bkz. EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 156-157.

⁸² Konvansiyon m. 5/II: “Taraflarca seçilen hukuk, tüketicinin mutad meskeninin bulunduğu ülke hukukunun müdahaleci kurallarının ona sağladığı korumadan tüketiciyi mahrum etme sonucunu doğuramaz”. Bkz. EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 157.

⁸³ Konvansiyon m. 6/I: “Şahsi hizmet sözleşmelerinde taraflarca seçilen hukuk, hukuk seçiminin yapılmadığı durumlarda uygulanacak hukuku gösteren m. 6/II'nin yönlendirdiği hukukun müdahaleci kurallarının işçiye sağladığı korumadan onu mahrum etme sonucunu doğuramaz”. Bkz. EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 157.

⁸⁴ Konvansiyon m. 9/VI: “Bu maddenin 1 ve 4. paragraflarına rağmen, konusu taşınmaz mal üzerindeki bir aynı hak ve onun kullanılmasına ilişkin olan sözleşmeler, eğer taşınmaz bulunduğu ülkenin hukukunda sözleşmeye uygulanacak hukuk hangi hukuk olursa olsun müdahaleci şekilde düzenlenmiş şekil şartları varsa, bu nitelikteki şekil şartlarına tâbidir”. Bkz. EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 157.

⁸⁵ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 157.

kuralların tanımı yapılmamıştı. Roma I Tüzüğü'nde doğrudan uygulanan kurallara yönelik bir tanım yer almaktadır. Gerçekten de, Tüzük m. 9/I'e göre, doğrudan uygulanan kurallar, devletin sosyal, ekonomik ve siyasî düzenini korumak amacıyla hizmet eden ve uygulanacak olan hukuktan bağımsız olarak doğrudan uygulanması gereken kurallardır⁸⁶⁻⁸⁷.

Doğrudan uygulanan normlar, hâkimin hukuku⁸⁸ kapsamında olabileceği gibi, yabancı hukukun normları da olabilir⁸⁹. Yabancı hukukun normları, genellikle sözleşme statüsü olarak devreye girer. Bununla birlikte istisnai bazı hallerde, üçüncü devletin doğrudan uygulanan normları da dikkate alınabilmektedir⁹⁰⁻⁹¹. Doğrudan uygulanan kuralların ilk iki ayırımının uygulanması konusunda doktrinde fikir birliği mevcut iken, üçüncü ayırım olan sözleşme ile sıkı ilişki içerisinde olan üçüncü bir devletin doğrudan uygulanan kurallarının sözleşmeye uygulanması ise doktrinde tartışmalı bir konudur⁹².

b) Hâkimin Hukukunun Doğrudan Uygulanan Normları

Milletlerarası unsur taşıyan bazı hukukî ilişkiler, hâkimin hukukunun doğrudan uygulanan kuralları kapsamında yer alabilir. Bu gibi durumlarda hâkim, kendi mevzuatının öngördüğü şekilde karar vermek durumundadır. Diğer bir deyişle, ülke ile ilişkili bütün meselelerde

⁸⁶ TARMAN, Tüzük, s. 325.

⁸⁷ Roma I Tüzüğü m. 9/1 ile getirilen doğrudan uygulanan kurallar tanımı, kaynağını *Arblade* davasından almaktadır (*Arblade Cases* C-369/96 [1999] ECR I-8453 and C-374/96[1998] ECR I-8385, para. 31; <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:61996CJ0369> (Erişim Tarihi: 10.03.2015).

⁸⁸ Hâkimin hukukunun doğrudan uygulanan kuralları Tüzük m. 9/II'de düzenlenmiştir.

⁸⁹ KOCASAKAL, Hatice Özdemir, *Doğrudan Uygulanan Kurallar ve Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri*, İstanbul 2001, s. 36 vd.; DOĞAN, *Milletlerarası Özel*, s. 306; TEKİNALP, *Bağlama Kuralları*, s. 378.

⁹⁰ MÖHUK. m. 31'de, üçüncü devlet hukukunun doğrudan uygulanan kurallarına etki tanınabilmesi için, sözleşmenin bu devlet hukuku ile sıkı ilişki halinde olması gerektiği ifade edilmiştir. Üçüncü bir ülkenin doğrudan uygulanan kuralları Roma I Tüzüğü m. 9/III'de de düzenlenmiştir. Buna göre, üçüncü bir devletin doğrudan uygulanan kuralları, sadece ifa o ülkede yapılacaksa dikkate alınır.

⁹¹ Doğrudan uygulanan normlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. KOCASAKAL, *Doğrudan Uygulanan Kurallar*, s. 8 vd.

⁹² TARMAN, *İş Sözleşmeleri*, s. 543.

uygulanmak amacı ile çıkartılmış bir normun söz konusu olduğu durumlarda, hâkim, kendi hukukunun bu emrine uymak mecburiyetindedir⁹³. Meselâ MÖHUK. m. 6'da Türk hukukunun doğrudan uygulanan normlarına yönelik bir düzenleme yer almaktadır. Gerçekten de, söz konusu hükme göre: *“Yetkili yabancı hukukun uygulandığı durumlarda, düzenleme amacı ve uygulama alanı bakımından Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarının kapsamına giren hâllerde o kural uygulanır”*. MÖHUK. m. 31'de ise sözleşmeden doğan ilişkilerde doğrudan uygulanan kurallar ayrıca düzenlenmiştir⁹⁴. Görüldüğü üzere, düzenleme amacı ve uygulama alanı bakımından Türk hukukunun doğrudan uygulanan kurallarının kapsamına giren durumlara yönelik özel bir düzenleme bulunmaktadır. Buna göre, söz konusu hallerde Türk hukukunun doğrudan uygulanan kuralları uygulanır. Yine, sözleşmenin esasına uygulanacak hukukun hâkimin hukukunun normlarını sınırlayamayacağına Konvansiyon m. 7/II'de de yer verilmişti⁹⁵. Aynı düzenleme Roma I Tüzüğü m. 9/II'de de yer almaktadır. Taşınır Malların Milletlerarası Satışına Uygulanacak Hukuk Hakkındaki La Haye Sözleşmesinin 17. maddesinde de, sözleşme ile tespit edilen kuralların, mahkemenin tâbi olduğu devletin doğrudan uygulanan kurallarının uygulanmasına engel olmayacağı açıkça belirtilmiştir⁹⁶. Bu husus Yargıtay'ın bir kararına da yansımıştır. Söz konusu kararda: *“MÖHUK 31. maddeye göre yabancılık unsuru taşıyan borç doğurucu hukuki ilişkilerden kaynaklanan davalarda taraflara yabancı bir devlet mahkemesini yetkili kılma yönünde tanınan hakkın kamu düzeni veya*

⁹³ KOCASAKAL, Doğrudan Uygulanan Kurallar, s. 33; EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 166; KOCASAKAL, İnternet, s. 641; DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 306.

⁹⁴ MÖHUK. m. 31: *“Sözleşmeden doğan ilişkinin tâbi olduğu hukuk uygulanırken, sözleşmeyle sıkı ilişkili olduğu takdirde üçüncü bir devletin hukukunun doğrudan uygulanan kurallarına etki tanınabilir. Söz konusu kurallara etki tanımak ve uygulayıp uygulamamak konusunda bu kuralların amacı, niteliği, muhtevası ve sonuçları dikkate alınır”*.

⁹⁵ KOCASAKAL, Doğrudan Uygulanan Kurallar, s. 34; EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 166.

⁹⁶ KOCASAKAL, Doğrudan Uygulanan Kurallar, s. 34.

münhasır yetki esasının geçerli olduğu hallerde uygulanamayacağı...” ifadesi yer almaktadır⁹⁷.

Sözleşmeden doğan borç ilişkilerine uygulanacak hukuk hakkındaki Roma I Tüzüğü'nün 16. maddesine göre, kamuyu ilgilendiren özellikle ekonomik, sosyal ve siyasî menfaatlerin korunması amacını ihtiva eden normlar, doğrudan uygulanan norm olarak kabul edilmektedir⁹⁸. Görüldüğü üzere, milletlerarası unsur taşıyan ilişkiler bakımından da geçerli olan doğrudan uygulanan normlar, muhteva itibarıyla devlet düzeninin korunması ve devletin icra faaliyetleri ile özel bir bağlantısı olan normlardır⁹⁹. Bunlarla birlikte, doğrudan uygulanan normlar, sözleşme statüsünün veya yabancı hukukun uygulanmasına bütünüyle engel teşkil etmez¹⁰⁰. Bunlar, sadece ilgili oldukları hallerde uygulama alanı bulur.

c) Yabancı Hukukun Doğrudan Uygulanan Normları

Yabancı hukukun doğrudan uygulanan normları ya sözleşme statüsünün ya da sözleşme ile yakın ilişki halinde olan üçüncü ülkenin hukuku olarak gündeme gelebilmektedir¹⁰¹. Bu kapsamda hukukî ilişkiye uygulanacak hukuk, onu bütünüyle idare eder¹⁰². Bu sebeple söz konusu hukuk, emredici hükümler de dâhil olmak üzere sözleşmeden doğan ilişkiye uygulanır. Bunun neticesi olarak da, hukukî ilişkinin tâbi olduğu hukukun doğrudan uygulanan normları söz konusu ilişki bakımından uygulama alanı bulur. Nitekim aynı husus Konvansiyon m. 7/I'de de belirtilmişti¹⁰³. Ancak Roma I Tüzüğü m. 9/III ile, genel kurala ilaveten üçüncü ülkelerin hukuku bakımından yeni bir düzenleme getirilmiştir.

⁹⁷ 11. HD., T. 8.4.2009, E. 2008/10582, K. 2009/4282, (KBİBB).

⁹⁸ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 169; DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 306-307.

⁹⁹ DOĞAN, Bağlama Kuralı, s. 99-100; KOCASAKAL, Doğrudan Uygulanan Kurallar, s. 33; EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 166; TEKİNALP, Bağlama Kuralları, s. 380; DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 307; ÇELİKEL/ERDEM, s. 344; ŞANLI/ESEN/FİGANMEŞE, s. 278.

¹⁰⁰ DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 307.

¹⁰¹ DOĞAN, Bağlama Kuralı, s. 104; EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 160; DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 307.

¹⁰² AKINCI, s. 58; TİRYAKIOĞLU, s. 44; DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 308.

¹⁰³ EKŞİ, Roma Konvansiyonu, s. 160.

Buna göre, üçüncü devletin doğrudan uygulan kuralları ancak o ülke aynı zamanda ifa devleti ise dikkate alınır¹⁰⁴. MÖHUK. m. 31’de ise, üçüncü ülkenin doğrudan uygulanan kurallarının dikkate alınabilmesi için, sözleşmenin o ülkenin hukuku ile sıkı ilişki halinde olması şartı aranmaktadır. Bununla birlikte, bu prensibin istisnaları gündeme gelebilir. Gerçekten de hâkim, bu hususa kendi hukukunun kamu düzeni sebebiyle birtakım sınırlamalar getirebilir¹⁰⁵. Dolayısıyla hâkim, kendi hukuku ile sözleşme statüsünün veya üçüncü ülkenin doğrudan uygulanan kuralları çakıştığında, kendi hukukunu uygular.

Roma Konvansiyonu’nda sözleşme ile yakın ilişki içerisindeki üçüncü devletin doğrudan uygulanan kurallarını düzenleyen 7/1 maddesinin temelini *Alnati* kararı oluşturmaktadır. Hollanda Yüksek Mahkemesi yabancı bir devletin hukukunun kendi sınırları dışında da uygulanmasının önemli olduğu durumlarda, Hollanda mahkemelerinin bu durumu dikkate alabileceğini ifade etmiştir. Mahkeme, önemli durumlarda ilgili devletin hukukunun uygulanmasına tarafların seçtikleri hukuktan önce ve öncelikli olarak uygulanması gerektiğine hükmetmiştir. Hollanda Yüksek Mahkemesi, uluslararası ve ulusal düzeyde herhangi bir yazılı metin bulunmamasına rağmen, sözleşme ile sıkı ilişki içerisindeki üçüncü bir devlete ait bazı kuralların uyuşmazlığa uygulanabileceğine hükmetmiştir¹⁰⁶.

Sözleşme ile yakın ilişki içerisindeki üçüncü bir ülkenin doğrudan uygulanan kurallarının uygulanması konusunda Kıta-Avrupası ile *common law* sistemi farklı yaklaşımlar sergilemektedir. İsviçre’de de benzer uygulamalar söz konusu olup, bu konu da İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk düzenlemelerinde açıkça yer almıştır. Hollanda ve İsviçre başta olmak üzere Kıta Avrupasındaki devletler konuya daha olumlu yaklaşırken, *common law* sistemi (örneğin İngiltere ve Avustralya) ise dirençli bir yaklaşım sergilemektedir. Örneğin; İngiltere bazı mahkeme

---

¹⁰⁴ TARMAN, Tüzük, m. 325.

¹⁰⁵ DOĞAN, Milletlerarası Özel, s. 308.

¹⁰⁶ KOCASAKAL, Doğrudan Uygulanan Kurallar, s. 57.

kararlarında, kendi kanunlarına göre geçerli olan sözleşmeleri, sözleşme ile sıkı bağlantılı olan üçüncü ülkelerin hukuklarını dikkate olarak geçersiz kılmıştır¹⁰⁷. Yine de İngiltere Roma Konvansiyonu'nun sözleşme ile sıkı ilişki içerisindeki üçüncü bir devletin doğrudan uygulanan kurallarını düzenleyen 7/1 maddesine çekince koymuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nden daha yumuşak olsa da Kanada hukukunun konuya yaklaşımı belirsizdir¹⁰⁸. Amerikan Kanunlar İhtilafı Hukuku, üçüncü bir devletin doğrudan uygulanan kurallarının uygulanmasına izin vererek tarafların belirlediği hukuka rağmen sözleşme ile bağlantı içerisindeki üçüncü bir devletin emredici hükümlerinin uygulanabileceğini düzenlemiştir¹⁰⁹.

Yabancı bir devletin doğrudan uygulanan kurallarının uygulanabilmesi için gerekli olan “sıkı ilişki” kıstasının çok geniş kapsamlı olması eleştiri konusu olmuştur. “Sıkı ilişki” kıstasının kapsamının belirlenememesi nedeniyle, bu kıstasın mevzuat düzenlemesi için uygun olmadığı dile getirilmiştir. Bundan dolayı, Roma Konvansiyonu'ndaki “sıkı ilişki” kıstası Roma I Tüzüğü'nde kullanılmamıştır. Roma I Tüzüğü madde 9/3'deki ifadede sadece “sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerin ifa edileceği veya ifa edildiği ülke hukukunun doğrudan uygulanan kurallarına...”¹¹⁰ etki tanınabileceği belirtilmiştir. Sözleşme ile sıkı ilişki içerisindeki üçüncü bir devletin

¹⁰⁷ *Regazzoni v. KC Sethia (1944) Ltd* [1958] AC 301; <http://www.uniset.ca/other/css/1958AC301.html> (Erişim Tarihi: 03.03.2015).

¹⁰⁸ **KOCASAKAL**, Doğrudan Uygulanan Kurallar, s. 60.

¹⁰⁹ **SYMEONIDES**, *Symeon, American Private International Law*, The Netherlands 2008, s. 197-198;

https://books.google.com.tr/books?id=71BhIQMe8EwC&pg=PA2&lpg=PA2&dq=SYMEONIDES,+Symeon,+American+Private+International+Law,+The+Netherlands+2008,&source=bl&ots=G6a9YDaV_c&sig=YdMOygh0BDs8IpdKZLxt1zGxTUA&hl=tr&sa=X&ei=rhn2VPaSEcv0UurLgMAL&ved=0CEEQ6AEwBA#v=onepage&q=SYMEONIDES%20Symeon%20American%20Private%20International%20Law%20The%20Netherlands%202008%2C&f=false (Erişim Tarihi: 03.03.2015).

¹¹⁰ **ÇELİKEL-ERDEM**, s. 385.

doğrudan uygulanan kurallarına ancak sözleşmenin ifasını hukuka aykırı kılması halinde etki tanınabileceğini de maddede ifade edilmiştir¹¹¹.

Roma Konvansiyonu'nun 7. maddesi Konvansiyonun hazırlık aşamasında ve Roma I Tüzüğü'nün hazırlanması aşamasında en fazla tartışılan madde olmuştur¹¹². Bu tartışmalar nedeniyledir ki, konvansiyonun 22/1(a) maddesi konvansiyona taraf devletlerin m. 7/1'e çekince koyabilme imkânı getirmiştir. Bunun bir nedeni üye devletlerin hukuk sistemlerinde doğrudan uygulanan kurallar konusunda farklı uygulamalar olması, diğer nedeni ise maddenin uygulanacak hukuk konusunda belirsizlik yaratması endişesinin varlığıdır. Başka bir ifadeyle, bu maddenin uygulamada meydana getireceği sorunlar ve zorluklar ile ilgili endişeler nedeniyle bu maddeye çekince konulmasına olanak tanınmıştır¹¹³. Bu imkandan Almanya, Birleşik Krallık, İrlanda, Lüksemburg, Letonya, Portekiz ve Slovenya yararlanarak m. 7/1'i uygulamak istememişlerdir. Roma I Tüzüğü'nde düzenlenen sözleşme ile sıkı ilişki içerisindeki üçüncü bir devletin doğrudan uygulanan kurallarını ise Danimarka dışında Avrupa Topluluğu'ndaki bütün devletler kabul etmiş ve uygulamaya koymuştur¹¹⁴.

---

¹¹¹ **ERKAN**, Mustafa, MÖHUK Madde 31 Bağlamında Türk Hukukunda Doğrudan Uygulanan Kurallara Bakış, GÜHFD, C. XV, S. 2, Y. 2011, s. 108.

¹¹² **KÖSOĞLU**, Mehmet, Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 31. Maddesi: Sözleşme İle Sıkı İlişkili Üçüncü Bir Devletin Doğrudan Uygulanan Kurallarına Etki Tanınması, *MHB* 2008, Y. 28, S. 1-2, s. 166; **EKŞİ**, Konvansiyon, s. 168.

¹¹³ **EKŞİ**, Konvansiyon, s. 171-173.

¹¹⁴ **ERKAN**, s. 112.

IV. SONUÇ

Sözleşme statüsü, kural olarak sözleşmeden doğan bütün hususlara uygulanmaktadır. Sözleşme statüsünün uygulama alanına girmeyen bazı haller değerlendirilmek üzere bu çalışma kaleme alınmıştır.

Çalışmada, sözleşme statüsünün uygulama alanına girmeyen durumlar ele alınmadan önce, sözleşme statüsünün uygulama alanı değerlendirilmiştir. Konunun düzenlendiği Roma I Tüzüğü m. 12'ye göre, taraflarca seçilen hukuk, özellikle sözleşmenin yorumuna, yerine getirilmesine, zararın değerlendirilmesi de dâhil, mahkemenin usul hukuku izin verdiği ölçüde sözleşmenin ihlâlinin sonuçlarına, borcun sona erme sebeplerine ve sözleşmenin hükümsüzlüğünün sonuçlarına ve zamanaşımına uygulanır. Sözleşmenin kuruluşu ve geçerliliği konuları da aynı tüzüğün 10. maddesine göre sözleşmenin esasına uygulanacak hukuka tabidir. Maddi hukuka ait hususlardan olan ispat yükü ve kanuni karineler Roma I Tüzüğü'nün 18. maddesine göre, sözleşme statüsüne tabi konulardandır. Sözleşme öncesi görüşmelerden doğan sorumluluğun sözleşme statüsü kapsamında sayılması gerekliliği ise Roma II Tüzüğü'nde bildirilmiştir.

Sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk (*culpa in contrahendo*) sözleşmeden doğan borç ilişkileri kapsamında değerlendirilmiş ve sözleşmenin kurulmasından bağımsız olarak sözleşme statüsüne tabi olduğu şüpheye yer bırakmayacak şekilde Roma II Tüzüğü'nde hükme bağlanmıştır. Bu noktada sözleşmenin fiili olarak kurulup kurulmadığının bir önemi olmaksızın sözleşmenin uygulandığı veya imzalanarak geçerli olacağı yer hukukunun uygulanabilirlik kazandığını da bildirmek gerekir. Diğer taraftan sözleşmenin kurulamamış olmasından dolayı sözleşme statüsünün belirlenemediği durumlarda sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk, haksız fiillere uygulanan genel kurallara göre belirlenecektir.

Ehliyet, şekil, sözleşmenin ifası, eksik ifa halinde yapılacak işlemler, ispat araçlarının neler olduğu, bunların kabul edilebilirliği, delillerin ikamesi, hangi delillerin kesin delil olduğu, tanıkların

dinlenmesi, delillerin ispat gücü ve yargılamanın nasıl yapılacağı konuları sözleşme statüsünün kapsamı dışında kalmaktadır. Sözleşmenin ifasındaki pratik zaruretler ve koruma tedbirleri mevcut duruma göre sözleşme statüsü dışında sayılabilirken, kamu düzeni ve doğrudan uygulanan kurallar meseleleri de, sözleşme statüsünün uygulanmasını engelleyebilmektedir.

Sözleşme statüsünün uygulanmasını engelleyen “kamu düzeni” ve “doğrudan uygulanan normlar” konusu çalışmada ayrıca başlıklandırılarak ele alınmıştır. Kural olarak uygulanması gereken hukukun, mahkemenin kamu düzenine açıkça aykırı olması durumunda uygulama alanı bulamayacağı, bu durumda hakimin re’sen durumu göz önünde bulundurarak kendi hukukunu uygulaması gerektiği özel olarak düzenlenmiştir.

Kamuyu ilgilendiren, özellikle de ekonomik, sosyal ve siyasi menfaatlerin korunması amacını taşıyan kurallar olarak nitelendirilen doğrudan uygulanan kurallar, hakimin hukuku kapsamında olabileceği gibi yabancı hukukun normları arasında da olabilir. Sözleşme statüsünün uygulanmasına bütünüyle engel olmayan bu kuralların içerik olarak devlet düzeninin korunması ile doğrudan ilgili olması ve her devletin doğrudan uygulanan kurallar konusunda farklı düzenlemeler yapmış olma ihtimaline karşın doğacak sorunların önüne geçebilmek amacıyla Roma I Tüzüğü, bu konuda devletlere çekince koyabilme imkânı getirmiştir.

KISALTMALAR CETVELİ

AÜHFD.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BATİDER.	: Bankacılık ve Ticaret Hukuku Dergisi
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
E.	: Esas
GÜHFD.	: Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HHFD.	: Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi
K.	: Karar
KBİBB.	: Kazancı Bilişim İçtihat Bilgi Bankası
m.	: madde
MHB.	: Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni
MÖHUK.	: 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
s.	: sayfa
S.	: Sayı
T.	: Tarih
TBBD.	: Türkiye Barolar Birliği Dergisi
vd.	: ve devamı
Y.	: Yıl

KAYNAKÇA

AKINCI, Ziya	: Tarafların Yetkili Hukuku Belirlememeleri Durumunda Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, Ankara 1992.
AKYOL, Şener	: Sözleşmenin Yorumu, İstanbul 2010.

- CANYAŞ, F. Aslı Bayata: Roma I Tüzüğü ile Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Uyarınca Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerinde Örtülü Hukuk Seçimi, HHFD., 1(1), 2011, s. 110-121.
- ÇAKALIR, Yalçın :Sözleşmeye Uygulanacak Yasanın Belirlenmesinde Varsayılan İrade ve Örtülü İradenin Rolü, Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'in Hatırasına Armağan, Ankara 1986, s. 451-500.
- ÇELİKEL, Aysel/ERDEM, B. Bahadır: Milletlerarası Özel Hukuk, Yenilenmiş 12. Baskı, İstanbul 2012.
- ÇİLİNGİROĞLU, Cüneyt : Devletler Özel Hukuku Alanında Borç Sözleşmelerinde Hukuk Seçimi: Subjektif Bir Bağlama Noktası Olarak Taraf İradeleri, MHB., C. 9, S. 2, Y. 1989, s. 103-120.
- DEMİRCİOĞLU, Huriye Reyhan: Güven Esası Uyarınca Sözleşme Görüşmelerindeki Kusurlu Davranıştan Doğan Sorumluluk (Culpa In Contrahendo Sorumluluğu), Ankara 2009.
- DEMİRKOL, Berk : Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un 24. Maddesi Çerçevesinde Sözleşmeye Uygulanacak Hukuk, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2010.
- DOĞAN, Vahit : İş Akdinden Doğan Kanunlar İhtilafı Alanında Bağlama Kuralının ve Sınırlarının Tespiti, Ankara 1996 (Kısaltılmışı: DOĞAN, Bağlama Kuralı).
- : Milletlerarası Özel Hukuk, 2. Baskı, Ankara 2013 (Kısaltılmışı: DOĞAN, Milletlerarası Özel).

- EKŞİ, Nuray : Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Konvansiyon, Prof. Dr. Yılmaz Altuğ'a Armağan, MHB., C. 17, S. 1-2, Y. 1997-1998, s. 153-162 (Kısaltılmışı: EKŞİ, Konvansiyon).
- :Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Prof. Dr. Kenan Tunçomağ'a Armağan, İstanbul 1997, s. 116-148 (Kısaltılmışı: EKŞİ, İş Sözleşmeleri).
- : Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma Konvansiyonu, İstanbul 2004 (Kısaltılmışı: EKŞİ, Roma Konvansiyonu).
- : Türk ve Avrupa Birliği Hukukunda Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, İstanbul 2012 (Kısaltılmışı: Sigorta Sözleşmeleri).
- ERGÜNE, Mehmet Serkan: Vasiyetnamenin Yorumu, İstanbul 2011.
- ERKAN, Mustafa : Möhük Madde 31 Bağlamında Türk Hukukunda Doğrudan Uygulanan Kurallara Bakış, GÜHFD. C. XV, S. 2, Y. 2011, s. 81-121.
- GÜNGÖR, Gülin :Temel Milletlerarası Özel Hukuk Metinlerinin Sözleşmeden Doğan Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Konusunda Yakınlık Yaklaşımı, Ankara 2007.
- KOCA, Sema Çörtoğlu:Danışmanlık Sözleşmesinin Esasına Uygulanacak Hukuk, GÜHFD. C. XI, S. 1-2, Y. 2007, s. 233-257.
- KOCASAKAL, Hatice Özdemir: Doğrudan Uygulanan Kurallar ve Sözleşmeler Üzerindeki Etkileri, İstanbul

- 2001 (Kısaltılmışı: KOCASAKAL, Doğrudan Uygulanan Kurallar).
- :Elektronik Sözleşmelerden Doğan Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Hukukun ve Yetkili Mahkemenin Tespiti, İstanbul 2003 (Kısaltılmışı: KOCASAKAL, Elektronik Sözleşmeler).
- : İnternet Aracılığıyla Kurulan Uluslararası Özel Hukuk İlişkilerine Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi, Prof. Dr. Fahiman Tekil'in Anısına Armağan, İstanbul 2003, s. 633-650 (Kısaltılmışı: KOCASAKAL, İnternet).
- KÖSOĞLU, Mehmet :Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanunun 31. Maddesi: Sözleşme İle Sıkı İlişkili Üçüncü Bir Devletin Doğrudan Uygulanan Kurallarına Etki Tanınması, *MHB* 2008, Y. 28, S. 1-2, s. 147-172.
- OFTİNGER, Karl/JEANPRETRE, Raymond, (Çev: Kemal DAYINDARLI) : Borçlar Kanununun Genel Kısımına İlişkin Federal Mahkeme İçtihatları, Gözden Geçirilmiş İkinci Baskı, Ankara 1990.
- ÖZEL, Sibel : Sözleşmesel İlişkide MÖHUK. M. 24/II'de Öngörülen Objektif Bağlama Kuralının Mukayeseli Hukuk Açısından Değerlendirilmesi, *MHB.*, Engin Nomer'e Armağan, C. 22, S. 2, Y. 2002, s. 577-617.
- ÖZTÜRK, Neva Övünç: ICSID Tahkiminde Esasa Uygulanacak Hukuk, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006.

- RUHİ, Ahmet Cemal :27.11.2007 Tarih ve 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Ankara 2008.
- SAKMAR, Ata/EKŞİ, Nuray/YILMAZ, İlhan: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun Mahkeme Kararları, İstanbul 2001.
- SARGIN, Fügen : Milletlerarası Unsurlu Patent ve Ticarî Marka Lisansı Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Ankara 2002.
- SÜRAL, Bahar Ceyda :Uluslararası Ticari Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk Olarak UNIDROID (Özel Hukukun Yeknesaklaştırılması İçin Uluslararası Enstitü) Prensipleri, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İzmir 2008.
- ŞANLI, Cemal/ESEN, Emre/FİGANMEŞE, İnci Ataman; Milletlerarası Özel Hukuk, İstanbul 2013.
- TANRIBİLİR, Feriha Bilge : Akit Dışı Borçlara Uygulanacak Hukuka İlişkin Tüzükte (Roma II) Ürün Sorumluluğu, GÜHFD., C. XIV, S. 2, Y. 2010, s. 121-140.
- TARMAN, Zeynep Derya : Akdi Borç İlişkilerine Uygulanacak Hukuk Hakkında Roma I Tüzüğü, BATİDER., C. XXV, S. 2, Y. 2009, s. 299-332 (Kısaltılmışı: TARMAN, Tüzük).
- :Yabancılık Unsuru Taşıyan İş Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, AÜHFD., C. 59, S. 3, Y. 2010, s. 521-550 (Kısaltılmışı: TARMAN, İş Sözleşmeleri).
- : 5718 Sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun (MÖHUK) Uyarınca Yabancılık Unsuru Taşıyan Akdi Borç İlişkilerinde Hukuk Seçimi, BATİDER., C. XXVI, S. 1, Y. 2010, s. 143-

- 171 (Kısaltılmışı: TARMAN, Hukuk Seçimi).
- TEKİNALP, Gülören : Taşıma Sözleşmesine Uygulanan Hukuk, MHB., C. 2, S. 2, Y. 1982, s. 35-41 (Kısaltılmışı: TEKİNALP, Taşıma Sözleşmesi).
- : Akdî İlişkilere Uygulanacak Hukuk: MÖHUK. M. 24 ve Zımnî Hukuk Seçimi, MHB., C. 5, S. 1, Y. 1985, s. 28-31 (Kısaltılmışı: TEKİNALP, Hukuk Seçimi).
- : Yeni Alman ve İsviçre Milletlerarası Özel Hukuk Kanunlarında Akdi Borç Statüsü ve Türk Kanunu, MHB., C. 8, S.1, Y. 1988, s. 59-70(Kısaltılmışı: TEKİNALP, Akdi Borç Statüsü) .
- : Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, İstanbul 2011 (Kısaltılmışı: TEKİNALP, Bağlama Kuralları).
- TİRYAKİOĞLU, Bilgin : Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, Ankara 1996.
- TURAN, Gamze : Elektronik Sözleşmeler ve Elektronik Sözleşmelere Uygulanacak Hukukun Tespiti, TBBD., S. 77, Y. 2008, s. 88-119.
- TURHAN, Turgut : İsviçre Devletler Özel Hukuku Federal Kanununda Sözleşmeden Doğan Borçlara Uygulanacak Hukuk ve Türk Hukuku, AÜHFD., C. 41, S. 1-4, Y. 1991, s. 119-149.
- TÜZÜNER, Özlem : Marka Rehni Sözleşmesi ve Uygulanacak Hukuk, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 2006.

- ÜSTÜNDAĞ, Saim/KARSLI, Abdurrahim: Yargıtay Kararları Işığında Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, Ankara 1996.
- YELMEN, Adem : Türk Borçlar Kanunu'na Göre Genel İşlem Şartları, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2013
- YILDIRIM, Ayça : Milletlerarası Özel Hukukta Banka Teminat Mektuplarına Uygulanacak Hukukun Tespiti, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2012.

